

РЕФЛЕКСІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Основною формою навчання є навчальна діяльність, що, з одного боку, детермінується освітньою діяльністю вчителя, а з іншого, – узалежнена від активності рефлексійно-пізнавальної діяльності учнів. Водночас ця рефлексійно-пізнавальна діяльність, як і будь-яка інша, має внутрішній та зовнішній прояви. Готовність до такої діяльності (а також особливості її перебігу) зумовлюється моделлю особистості суб'єкта навчання/научування, його життєвими пріоритетами та особистісними характеристиками розумової діяльності. Зовнішній бік рефлексійно-пізнавальної діяльності пов'язаний з освітнім середовищем, тобто зі спеціально створеними умовами для її організації, спрямування, керування й корегування відповідно до суспільних і державних вимог.

Ураховуючи психолого-педагогічні чинники будь-якої діяльності, пов'язаної з навчанням, ми визначили навчальну технологію, яку можна задіювати у процесі формування в учнів системи знань. Це – рефлексійно-пізнавальна технологія, в основі якої лежить рефлексія, що здатна значно підвищити мотивацію учня до пізнання дійсності і самого себе. Розуміння сутності такої технології, її потенціалу дає змогу конструювати і реалізувати зміст освіти не традиційно – від знань до учня, а від учня, його потреб, інтересів, внутрішньої і зовнішньої мотивації – до необхідних знань. Відтак, актуалізується вітагенний досвід учня, що уможливорює самовизначення, самореалізацію і самоствердження.

Рефлексія – це відображення позиції, думок іншої людини через проникнення в її міркування («Якби я була на його місці, то я б...»), «Якби він був на моєму місці, то він би...»); здатність уявляти себе на місці іншої людини, бачити, подумки програвати за неї ту чи іншу ситуацію [2, с. 19].

У структурі рефлексійно-пізнавальної технології ми виокремили компоненти, які визначають навчальний процес як творчий: рефлексійно-пізнавальні ситуації і виявлення їх; розв'язання рефлексійно-пізнавальних ситуацій на основі гіпотетичного мислення.

Рефлексійно-пізнавальна технологія ґрунтується також і на інтерактивному навчанні. Методичні аспекти використання технологій інтерактивного навчання розглядають Н. Буринська, Н. Голуб, Л. Дяченко, І. Осадченко, Н. Остапенко і В. Шляхова, О. Пометун, О. Топузов, особливості уроків у системі інтерактивного, проблемного, ноосферного навчання розкриває В. Шарко.

Фундаментальною ознакою інтерактивного навчання є взаємодія, яка розгортається між суб'єктами навчально-виховного процесу заради результатів спільної діяльності. За впливу суб'єктів педагогічної взаємодії одне на одного (що зумовлено активністю кожного суб'єкта, їхньою реакцією на дії інших), виникає, за визначенням О. Полторака, інтерактивна взаємодія, тобто певне суб'єкт-суб'єктне комунікативне поле, що стимулює потреби учасників навчально-виховного процесу у самоактуалізації і самореалізації. Тобто учитель і учень під час взаємодії перебувають у певній рівновазі, оскільки структурна побудова занять, на яких використовуються інтерактивні технології, змінює саму сутність навчального процесу: «обоє працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїми знаннями, досягненнями життєвого досвіду [1, с. 140]», а отже, збагатити свій вітагенний досвід.

Рефлексійно-пізнавальна технологія у процесі засвоєння учнями знань виконує соціально важливу роль, оскільки виступає як засіб упровадження ідей співпраці у навчальний процес. Під час її використання удосконалюються соціальні навички, необхідні для конструювання взаємодії у структурі спільній діяльності, розвиваються емпатійна культура, навички рефлексії і самодіагностики тощо. Водночас, основним джерелом навчального пізнання виступає вітагенний досвід самого учня, а вчитель є головним помічником у засвоєнні і розширенні цього досвіду, розвитку творчих здібностей. Особистісний досвід поповнюється не тільки в учня, але й у вчителя, оскільки в процесі взаємодії відбувається і його перетворення. Саме тому ми розробили рефлексійно-пізнавальну технологію, адже у процесі формування в учнів системи знань вона спонукає до рефлексії, розвиває творчі здібності учнів і самостійність їхнього мислення. Учні під час розв'язання проблемно-рефлексійних ситуацій самостійно обирають мету, окреслюють проблеми, заглиблюються в суб'єктивний досвід.

Організація рефлексійно-пізнавальної діяльності передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор,

загальне розв'язання питань на підставі аналізу обставин і ситуацій. Сутність використання рефлексійно-пізнавальної технології зводиться до накопичення вітагенного досвіду, водночас має на меті створення сприятливих умов для навчання й виховання способами активної взаємодії учнів і вчителів, учнів між собою – для розв'язування спільних проблем. Це – співнавчання, взаємонавчання, тісна взаємодія в міні-колективі (ланка, команда, група), коли і учні, і вчитель є рівноправними суб'єктами навчання. Основою рефлексійно-пізнавальної технології є взаємодія учасників процесу навчання, що здійснюється за допомогою методів, які активізують сам процес спілкування.

Отже, рефлексійно-пізнавальна технологія не суперечать інтерактивному навчанню і характеризується такими ознаками: міжособистісна, діалогічна, рівноправна взаємодія вчителя і учня, учня з іншими учнями; зміна установок на співпрацю і соціальні цінності, задоволення від такого навчання; спонукання учнів до конкретних дій; значне підвищення ролі особистості педагога, він виступає як лідер, організатор; рефлексія щодо засвоєння нової інформації; поєднання парної, групової діяльності на паритетних засадах. За реалізації рефлексійно-пізнавальної технології значно підвищується освітній результат.

Список використаних джерел

1. Крутій К. Л. Місце інтерактивних методів навчання педагогів у здійсненні мовленнєвого розвитку дошкільників [Текст] / К. Л. Крутій // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Т. Шевченка. – Луганськ, 2004. – №10 (78). – С. 140–144. – (Серія: Педагогічні науки).
2. Осадченко І. І. Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи: монографія [Текст] / І. І. Осадченко. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 414 с.